

TYT COĞRAFYA · ÜNİTE 7 / 7 · DOĞAL AFETLER

Doğal Afetler: TYT Hap Bilgi

ÖSYM TYT'de coğrafyanın **10. sorusunu** dokuz yılın dokuzunda doğal afetlerden sordu: iklim kaynaklı afetler, depremin tetiklediği afetler, kütle hareketleri, sel, erozyon, Türkiye'de afetler ve afet yönetimi.

Afet sorularının anahtarı afetin kaynağıdır: yerin içinden mi (deprem, volkan), iklimden mi (kuraklık, sel, çığ), eğimden ve sudan mı (heyelan)? Notlar afetleri kaynaklarına göre, Türkiye'deki dağılışı haritada veriyor.

Bu ünite
9 çıkmış soru (2018-2026)
bu bloktan yılda ~1 soru
9 ÖSYM tuzağı

1 ÖSYM bu ünitelerden ne sordu?

9 sorunun 4'ü tek konudan geldi: Deprem, volkan ve kütle hareketleri.

İklim kaynaklı afetler ve erozyon ■■■ 3 soru

2018/10 İklimin etkisindeki afetler 2020/10 Sel ve taşkınların az olduğu alan
2023/10 Erozyona karşı önlemler

Deprem, volkan ve kütle hareketleri ■■■■ 4 soru

2019/10 Depremin tetiklemediği afet 2021/10 Kütle hareketlerinin nedenleri
2022/10 Deprem, volkan ve yangının birlikte görüldüğü yer 2025/10 Heyelanın nedenleri

Türkiye'de afetler ve afet yönetimi ■■ 2 soru

2024/10 Türkiye'de afetlerin dağılışı 2026/10 Risk yönetimi ve kriz yönetimi

Sorular ÖSYM'nin yayınladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıklarından (Sosyal Bilimler testi). Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; notlarda **TYT 2025/4** gibi bir damgayla, sorulduğu yıl ve numarasıyla işaretli. Numarayla soruyu kitapçıkta bulabilirsiniz.

2 Afetler Kaynağına Göre

Yerden mi, havadan mı?

Yer kaynaklı

Jeolojik

- Deprem ve tsunami
- Volkan patlaması
- Heyelan, kaya düşmesi (eğim ve suyla birlikte)

İklim kaynaklı

Meteorolojik

- Kuraklık
- Sel ve taşkın, muson yağışları
- Çığ, fırtına, hortum, dolu
- Orman yangınları (kurak ve sıcak yaz)

↳ Sahra'nın güneyindeki kuraklık ve Muson Asyası'ndaki aşırı yağışlar iklimden; Hint Okyanusu tsunamisi ve Şili depremi yerin içinden. **TYT 2018/10**

Depremi tetiklediği afetler

- Büyük bir deprem **tsunami**, **heyelan**, **çığ** ve **kaya düşmesini** tetikleyebilir: sarsıntı dengesi bozuk kütleli harekete geçirir. **Erozyon** ise yavaş, yağış ve rüzgârla süren bir aşınmadır; deprem onu tetiklemez. **TYT 2019/10**

3 Deprem, Volkan ve Kütle Hareketleri

Deprem ve volkan kuşakları

- Dünyanın büyük deprem ve volkan kuşakları: **Pasifik Ateş Çemberi** (Japonya, Endonezya, Şili, Kaliforniya) ve **Alp-Himalaya kuşağı** (İtalya, Yunanistan, Türkiye, İran).
- İtalya hem deprem hem volkan (Vezüv, Etna) kuşağında, Akdeniz iklimi yüzünden de kurak yazlarında orman yangınlarına açıktır: üçü bir arada. İzlanda'da deprem ve volkan var ama orman yangını için orman ve kurak yaz yok. **TYT 2022/10**

Kütle hareketlerinin (heyelan) nedenleri

NEDEN

AÇIKLAMA

Eğim

Eğim arttıkça kütleli kayma eğilimi artar

TYT 2025/10

Zeminin suya doyması

Yoğun yağış ve kar erimesi zemini ağırlaştırıp kaydırır **TYT 2021/10**

Sarsıntı

Deprem ve volkanizmanın yol açtığı sismik hareketler **TYT 2021/10**

NEDEN

AÇIKLAMA

Tabakaların durumu

Tabakalar yamaç eğimine ****paralel**** uzanıyorsa kayma kolaylaşır; dik uzanıyorsa zorlaşır

TYT 2025/10

İnsan

Yol yarması, bitki örtüsünün yok edilmesi, yamaca yapılaşma

ÖSYM'nin kütle hareketi soruları

- Volkanik sarsıntı ve kar erimesiyle suya doyan toprak kütle hareketine yol açar. Deniz tabanında tortulanma ve kuraklık açmaz: kuraklık zemini kurutur. TYT 2021/10
- Heyelanda etkili olanlar zeminin suya doyması ve eğimin fazlalığıdır; tabakaların eğime **dik** uzanması kaymayı zorlaştırır. TYT 2025/10

4) Sel, Kuraklık ve ErozyonSel ve taşkın

- Kısa sürede düşen aşırı yağış, kar erimesi, bitki örtüsünün yok edilmesi ve dere yataklarına yapılaşma sel ve taşkını artırır.
- Muson yağışları alan Ganj ve Güney Çin, büyük havzalar Mississippi ve Paraná sık taşar; yağışın çok az olduğu **Sahra'da** sel ve taşkın seyrek. TYT 2020/10

Erozyon ve önlemleri

ÖNLEM

NEDEN İŞE YARAR?

Ağaçlandırma ve bitki örtüsünü korumak

Kökler toprağı tutar, yağmurun çarpmasını azaltır

Aşırı otlatmayı azaltmak

Çayır ve meranın örtüsü korunur TYT 2023/10

Nöbetleşe ekim

Toprak boş kalmaz, yapısı korunur TYT 2023/10

Eğime dik sürüm ve taraçalama

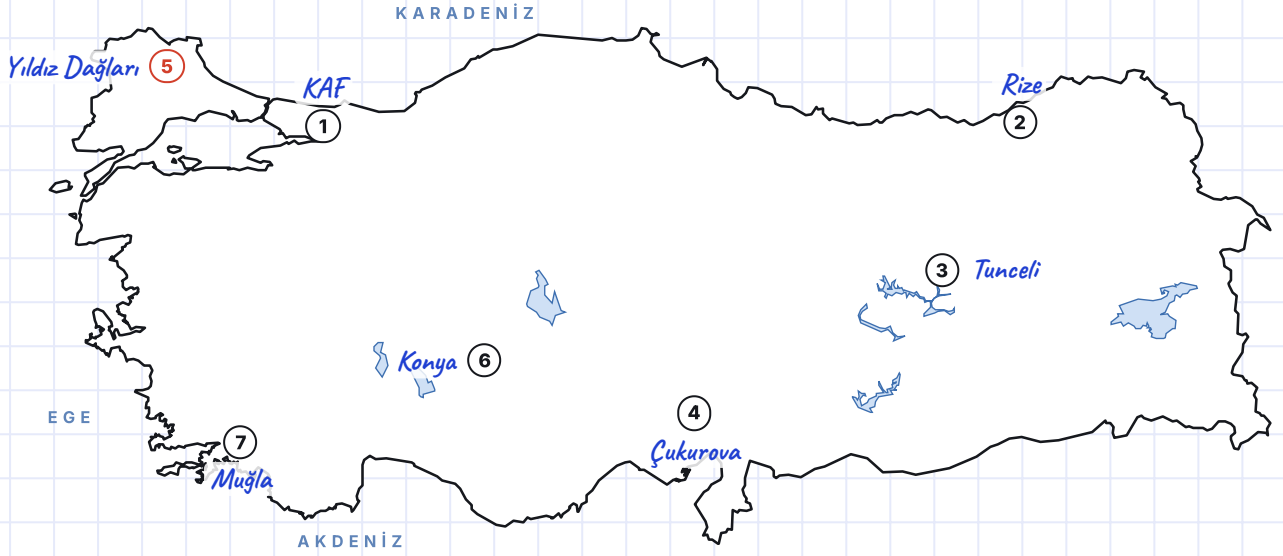
Su yamaçtan hızla akamaz; eğime paralel sürüm erozyonu artırır TYT 2023/10

Rüzgâr perdeleri

Kurak alanlarda rüzgâr aşındırmasını azaltır

5) Türkiye'de Afetler

Türkiye'de afetlerin yoğunlaştığı yerler

① Kuzey Anadolu Fay Hattı deprem: Marmara'dan Karlıova'ya (Bingöl)

② Doğu Karadeniz heyelan ve sel: eğim ve bol yağış TYT 2024/10

③ Tunceli çığ: yüksek, eğimli, karlı TYT 2024/10

④ Çukurova taşkın: düz ova, büyük akarsular TYT 2024/10

⑤ Yıldız Dağları kütle hareketlerinin en yoğun yeri değil TYT 2024/10

⑥ Konya ve Tuz Gölü çevresi kuraklık; su baskını seyrek

⑦ Muğla ve Antalya orman yangını: sıcak ve kurak yaz

↳ Kırmızı kalem: ÖSYM'nin yanlış öncülü kütle hareketlerini en çok Yıldız Dağları'nın güney yamaçlarına yerleştiriyordu; en yoğun yer Doğu Karadeniz

ÖSYM'nin Türkiye sorusu

- Doğru olan: Tunceli'de çığ Sivas'tan sık (daha yüksek, eğimli ve karlı). Kütle hareketleri en çok Doğu Karadeniz'de görülür; Çukurova'da su baskını Tuz Gölü çevresinden sıktır.

TYT 2024/10

6 Afet Yönetimi

Afetten önce, afetten sonra

Afet öncesi

Risk yönetimi

- Bilinçlendirme ve eğitim
- Afet tehlike haritaları ve imar
- Sağlam yapı, sigorta
- Tatbikat ve erken uyarı

Afet sonrası

Kriz yönetimi

- Arama kurtarma ve tahliye
- Yaşamsal ihtiyaçlar ve geçici barınma
- Hasar tespiti
- İyileştirme ve yeniden yapılanma

↳ Risk yönetimi afetten önceki hazırlıktır: bilinçlendirme ve eğitim bu grupta.

TYT 2026/10

Türkiye'de afet örgütlenmesi

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) afet öncesi hazırlığı ve afet sonrası müdahaleyi tek elden yürütür.
- Türkiye'nin büyük kısmı deprem kuşağında: Kuzey Anadolu, Doğu Anadolu ve Batı Anadolu fay sistemleri.

7 ÖSYM'nin Kalıbı

ÖSYM'nin dokuz sorusu

SORU	KİLİT NOKTA
İklimin etkisi (I-IV)	I ve III: kuraklık ve muson yağışları. TYT 2018/10
Depremi tetiklemediği	Erozyon. TYT 2019/10
Sel ve taşkın az	III: Sahra. TYT 2020/10
Kütle hareketinin nedeni (I-IV)	II ve IV: volkanik sarsıntı, kar erimesiyle doymuş toprak. TYT 2021/10
Deprem, volkan, yangın bir arada	IV: İtalya. TYT 2022/10
Erozyon önlemi (I-III)	I ve II; eğime paralel sürüm önlem değil. TYT 2023/10
Türkiye'de afetler (I-III)	Yalnız III: Tunceli'de çığ Sivas'tan sık. TYT 2024/10
Heyelanın nedeni (I-III)	I ve II: suya doyma ve eğim. TYT 2025/10
Risk yönetimi konusu	Bilinçlendirme ve eğitim. TYT 2026/10

8) ÖSYM tuzakları: tek sayfada

Her çıkmış sorunun bir tuzağı var. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1) Tsunami ve deprem yer kaynaklıdır; iklimin etkisi kuraklıkta ve muson yağışlarında.

TYT 2018/10

- 2) Deprem heyelanı, çığ ve tsunamiyi tetikler; erozyonu tetiklemez.

TYT 2019/10

- 3) Sahra'da yağış çok az olduğu için sel ve taşkın seyrekler.

TYT 2020/10

- 4) Kuraklık ve deniz tabanında tortulanma kütle hareketine yol açmaz.

TYT 2021/10

- 5) İzlanda'da deprem ve volkan var ama orman yangını yok; üçü birden İtalya'da.

TYT 2022/10

- 6) Tarlayı eğime paralel sürmek erozyonu artırır; önlem eğime dik sürümdür.

TYT 2023/10

- 7) Kütle hareketleri en çok Doğu Karadeniz'de; Yıldız Dağları'nda değil.

TYT 2024/10

- 8) Tabakaların eğime dik uzanması heyelanı kolaylaştırır, zorlaştırır.

TYT 2025/10

- 9) Arama kurtarma, barınma ve hasar tespiti afet sonrası kriz yönetimidir.

TYT 2026/10

9) Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Tsunami deprem ya da volkan patlamasıyla oluşabilir.

D Y

2. Kuraklık yer kaynaklı bir afettir.

D Y

3. Deprem heyelanı tetikleyebilir.

D Y

4. Eğime paralel sürüm erozyonu azaltır.

D Y

5. Türkiye'de heyelan en çok Doğu Karadeniz'de görülür.

D Y

6. Çığ en çok Akdeniz kıyılarında görülür.

D Y

7. Pasifik Ateş Çemberi büyük bir deprem ve volkan kuşağıdır.

D Y

8. Arama kurtarma risk yönetiminin parçasıdır.

D Y

9. Afet tatbikatı risk yönetiminin parçasıdır.

D Y

10. Orman yangınları en çok Akdeniz ikliminin kurak yazlarında görülür.

D Y

Cevaplar

1. D Deniz tabanındaki ani hareket dev dalga yaratır.
2. Y Kuraklık iklim kaynaklıdır.
3. D Sarsıntı dengesi bozuk kütleyi kaydırır.
4. Y Eğime paralel sürüm erozyonu artırır; önlem eğime dik sürümdür.
5. D Eğim fazla, yağış bol.
6. Y Çığ yüksek, eğimli ve karlı Doğu Anadolu'da siktir.
7. D Japonya'dan Şili'ye uzanır.
8. Y Afet sonrası kriz yönetiminin parçasıdır.
9. D Afet öncesi hazırlık.
10. D Sıcak ve kurak yaz yangını kolaylaştırır.

Kaynak: Test yapısı: ÖSYM 2026-YKS Kılavuzu, Tablo 1A. Sorular ve cevaplar: ÖSYM'nin yayımladığı 2018-2026 TYT soru kitapçıkları (Sosyal Bilimler testi).